

**ЖАҢА БУЫН ЖАС МАМАНДАРДЫҢ
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МҰРАТТАРЫ
ЦЕННОСТИ И ИДЕАЛЫ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ
МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ**

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қ.Салғараұлы «Өткеннен қалған бір белгі», 2019
2. Ш.Жылқыбаева «Күншығыстағы жыраулар поэтикасы», 2019
3. «Домбыра. Қазақтың жеті кереметі», 2006
4. Н.Назаров «Лакайлар. Этнография, лингвистика, фольклор», 2010
5. Н.Саматұлы «Американдық «үндіс» түркіге туыс», 2003

ӘОЖ 37.378

ЖАҢА БУЫН ЖАС МАМАНДАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МҰРАТТАРЫ

Сәлім Ж.Е., 3 курс, 5В030100 – құқықтану, экономика және құқық институты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Елемисова А.Н., аға оқытушы, з.ғ.м., А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Қазақстандық жастардың өкілдері достықты бағалайды, жеке басын және қадір-қасиетін құрметтейді, олардың отбасылық құндылықтары, толеранттылық пен прагматизм жоғары бағаланады. Жастар қоғамдастығын, Қазақстандағы жас буын мамандарының құндылықтары мен мұраттарын анықтау өте маңызды жағдай болып табылады.

Қазіргі уақытта жаңа жас ұрпақты және оның құндылық бағдарларын зерттейтін көптеген ғылыми зерттеулер бар. Бұл зерттеулер пәнаралық сипатқа ие және мәдениеттану, психология, маркетинг және басқа ғылымдар тоғысында жүзеге асырылады. Біріншіден, біздің ойымызша, қазіргі ұрпақтың ерекшелігін және оның құндылық мұраттарын зерттеу философиялық білім саласында болуы керек, өйткені ұрпақ – бұл бірдей әлеуметтік-мәдени, тарихи өмір сүру жағдайларын ғана емес, ең алдымен жалпы дүниетанымды біріктіретін адамдар тобы.

Біз жастар біздің болашағымыз деп жиі айтамыз, бірақ бір сәтте бұл біздің бүгінгіміз екені белгілі болды. Адам өзінің жастық шағында қойған сұрақтар, осы уақытта қабылданған шешімдер өмір бойы бізбен бірге болады. Жастар-адам өміріндегі өте маңызды кезең. Оның негізгі құндылықтары, өмірге, қоғамға қатынасы қалыптасады. Ол өзінің даму траекториясын жасайды.

Мемлекет басшысының Үкімет пен азаматтық сектор алдына қойған міндеттері жастардың өзекті мәселелерін: әлеуметтік, тұрғын үй, білім беру, жұмысқа орналасу мәселелерін шешуге бағытталғандығы өте құнды болып табылады. Сонымен қатар, бұл жас ұрпақтың өмірінің бір бөлігі ғана екенін түсіну керек. Көп нәрсе жасөспірімдер мен жастардың өздері үшін қандай құндылықтарды таңдайтынына байланысты. Қазіргі әлемде қауіптер мен азғырулар көбейіп келеді. Бірқатар сарапшылардың пікірінше, себептердің бірі-ашық ақпараттық кеңістік. Біз балаларға әртүрлі ақпаратты, көбінесе теріс ақпаратты тұтынуға мүмкіндік береміз. Бүгінгі таңда біз назар аудару үшін, белгілі бір таңдаудың пайдасына шешуші болатын секундтың үлесі үшін күрес жүріп жатқандығымен айналысамыз. Бұл гаджетті сатып алудан бастап діни бағытты, өмірлік бағдарларды, жалпы өмір жолын таңдауға дейінгі барлық нәрсеге қатысты. Құндылықтар туралы айтқанда, олардың негізгі қалауы болып табылатындарын атап өту қажет – бұл экономиканы, саясатты дамыту, елдегі тұрақтылықты қолдау үшін базалық жағдай ретінде қоғамдық келісім мен жалпыұлттық бірлік.[1] Бұл құндылықтарды жас ұрпақ қабылдауы, оларды одан әрі қалыптастыру мен таратудың жалпы тәсілдері болуы маңызды. Астанада өтіп жатқан ҚХА қызметі мен әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшы-

**ЖАҢА БУЫН ЖАС МАМАНДАРДЫҢ
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МҰРАТТАРЫ
ЦЕННОСТИ И ИДЕАЛЫ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ
МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ**

ларының съездері осы тұрғыда жай ғана іс-шаралар емес, бүгінде Қазақстаннан трансляцияланатын бейбітшілік пен келісім идеяларының қайнар көзіне айналуға. Қазір Қазақстанда ғана емес, Орталық Азия елдерінде де жастар ортасында зерттеулер өзектендірілді. Мәселен, Фридрих Эберт қорының бастамасы бойынша әлеуметтік сауалнама негізінде «Орталық Азия елдерінің жастары» салыстырмалы зерттеу жүргізілді. Онда қазақстандықтардың құндылықтарына арналған бөлім болды. Мысал ретінде қазақстандық жастар үшін маңызды өзіндік сәйкестендіру индикаторларының бірі «достықты және өз достарын өте жоғары бағалайтын адам» сияқты белгі болып табылатынын атап өткім келеді. Менің ойымша, бұл өте жағымды және өте маңызды сәт. Сондай-ақ, біздің жастарымыз өзінің қадір-қасиеті мен кемшіліктері бар адамды бағалайды. Бұл көптеген аға буын өкілдері үшін керемет үлгі. Сонымен қатар, Қазақстандағы жастар ерлер де, әйелдер де гендерлік аспектіде өздерін айқын көрсетеді. Алғашқы бестікке кіретін өте маңызды негізгі құндылық-оның отбасы мүшесі ретіндегі рөлін білу. Яғни, қазақстандық жастар үшін отбасылық қатынастар мен құндылықтар айқындаушы негіз болып табылады, онда барлық басқа қатынастарды құру қажет. Осы құндылықтардың негізінде патриотизм де, жастар өкілдерінің ұлттық мәдениетті, тілді, тарихты жалғастырушы, өз кәсібін маманы ретіндегі азаматтық ұстанымы да қалыптасады. Әрбір әлеуметтік топ қалыптасатын барлық мақсатты және рөлдік бағыттарда. Жастарға дұрыс құндылықтарды қалыптастыруға көмектесу үшін мемлекеттік және азаматтық мықты әлеуметтік институттар қажет. Менің ойымша, жастар жылы жоғары деңгейге ие болуы керек. Бұл ретте биылғы жылы құрылғанның бәрі болашақта дамитын болады. Жаңа жобаларға, стартаптарға да жол ашылады деп ойлаймын. Жас ұрпақ өте тәжірибелі, бизнес жасағысы келеді және жасай алады. Жастар шетелде оқиды, саяхаттауды ұнатады. Осы мәселелер бойынша көптеген зерттеулер жүргізілді. Оларда жастардың халықтың жекелеген топтарына деген сенім деңгейі өлшенеді. Оның ішінде басқа этностар мен конфессиялар өкілдеріне. Мысалы, халықтың жекелеген топтарымен көршілікке ашықтық сияқты мәселе бар. Жалпы, бұл көрсеткіш бойынша қазақстандық жастардың деңгейі орташадан жоғары. Тағы бір маңызды көрсеткіш – зерттеу деректері бойынша, біздің жастар арасында Сіз Қазақстан азаматы болып табыласыз ба және өзіңізді қазақстандық сияқты сезінесіз бе деген сұраққа оң жауаптардың өте жоғары пайызы байқалады. Оған респонденттердің 90%-дан астамы «ИӘ» деп жауап береді. Дегенмен, көрсеткіштер соншалықты оптимистік емес бірқатар параметрлер бар. Мысалы, басқа діни топтарға, сондай-ақ белгілі бір сыртқы ықпалға қатысты алаңдаушылық бар. Мұнда гиперболизацияланған мысалдар көп болатын ақпараттық кеңістіктің әсері мүмкін. Жастар өте әртүрлі, ол бүгінде діни ұйымдарда да, әлеуметтік желілердегі әртүрлі ақпараттық қауымдастықтарда да бар. Көп нәрсе олармен қандай «агент» жұмыс істейтініне байланысты. Бұл тұрғыда жастардың мүдделерін түсіну ғана емес, оларды қалыптастыру да маңызды. Біз балаға гаджетті беріп, ол өзі үшін қызықты нәрсені табады деп ойлағанда, біз оны қызықтыратын адамдар оны сол жерден таба алады деп қорқамыз. Біз бұл сәтті жіберіп алмауымыз керек және жасөспірімдердің мүдделерін қалыптастыруымыз керек. Біздің жастарымыздың барлық жаңалықтарға ашық, көп саяхаттап, шетелде оқып жатқаны өте маңызды – осылайша салыстырмалы тәжірибе қалыптасады. Аға буынның бұл тәжірибесі ішкі, депортация, қоныс аудару кезеңінде, Ұлы Отан соғысы жылдарында қалыптасты. Бұл қиын тәжірибе және барлық тәжірибелер ел ішінде, ортақ бір аумақта болды. Аға буыннан айырмашылығы, бүгінгі жастар басқа елдерде болу, оқу, саяхаттау, жұмыс істеу тәжірибесін бастан кешуде. Сонымен қатар, олар әрқашан ішкі тәжірибеге, үйде не болып жатқанына сілтеме жасауы керек. Міне, шетелде жүрген жастар салыстыру кезінде өз елінің тәжірибесін мысалға келтірсе, бұл-біз өз мәдениетіміздің иесі азаматты тәрбиелегеніміздің ең жоғары көрсеткіші. Біріншіден, бұл елдегі тұрақтылық пен қоғамдағы келісімді сақтау. Бұл жұмыстың нәтижелерін екі-үш жыл-

**ЖАҢА БУЫН ЖАС МАМАНДАРДЫҢ
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МҰРАТТАРЫ
ЦЕННОСТИ И ИДЕАЛЫ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ
МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ**

да көруге болмайды, Қазақстан Президентінің тұрақтылық пен бейбіт этносаралық және конфессияаралық диалог құру жөніндегі жүргізіп отырған стратегиясының табыстылығын соңғы 25 жылдағы және оның алдындағы жылдардағы зерттеулер айқын көрсетіп отыр. Ұрпақтар алшақтығы деп аталады. Егер бұрын «елге жылы ел жаңа» дейтін болсақ, яғни 50 жылда бір рет ұрпақтар алмасады, әлемді басқаша қабылдау қалыптасуда, бүгінде бұл алшақтық 2 есе қысқарды. 25 жыл бұрын және бүгінгі жастар мүлдем басқа. Сонымен қатар, барлық өзгерістер кезінде жалпы негізгі құндылықтар өзгеріссіз қалуы өте маңызды және бұл қоғамның міндеті [2].

Бұл құндылықтардың ішінде қоғамдық келісім мен жалпыұлттық бірлік маңызды орын алады. XX ғасырдың 80-90-шы жылдары дүниеге келген жастардың қазіргі ұрпағын ғалымдар «Y» ұрпағы немесе Интернет ұрпағы деп атайды. Екінші атау толығымен негізделген, өйткені бұл ұрпақ қазіргі ақпараттық технологиялар саласында қалыптасады. Бұл ұрпақ оның дүниетанымын анықтайтын екі шындық бар: виртуалды және нақты. Белсенді жастардың бұл буынын «Хай-тек» буыны деп те атайды: «жоғары технологиялық ұрпақ-бұл ағылшын тіліндегі «digital Native» термині – жоғары технологиялар әлемі өзінің мекендейтін жері болып табылатын сандық адам» [3]. Виртуалды шындық осы ұрпақтың болуы мен құндылық параметрлерін анықтайды: ол әлеуметтіліктен, тұлғааралық нақты қатынастардағы тамырдан айырылады, өйткені олардың қарым-қатынасының негізгі құралы рухани қатынастар емес, сандық. Бұл руханиятқа, мәдени тәжірибені таратуға орын жоқ белгілі бір әлеуметтіліктен алынған адамдардың ұрпағы. Зерттеуші М. Атаджанов қазіргі ұрпақтың құнды мұраттарына қатысты пессимистік болжамды берді. Ол цифрлық технологиялардың дамуы, жаңа дүниетанымы бар, қоғамдық сана саласындағы маңызды өзгеріс болып саналатын жаңа ұрпақ өсіп келеді деп санайды. Технологияның өсуіне байланысты адамдардың санасы және олардың өмірге деген көзқарасы өзгереді. Адамзат өмірді жеңілдетудің жаңа мүмкіндіктерін ойлап табады, бұл онымен жаңа проблемалар туғызады, олардың ішіндегі ең бастысы-нақты әлеуметтік байланыстар орната алмайды деп санайды. Әрине, цифрлық технологиялар қазіргі ұрпақ үшін күнделікті өмір. Олар үшін бұл ыңғайлылық, жайлылық, өмірді жеңілдететін нәрсе. Бұл инфантилизмнің дамуына, абайсыздық пен жеңілдіктің дамуына ықпал етеді: «Y» буынының жігіттерінің негізгі ерекшеліктері-олар тәуелсіз жауапты өмірді бастауға немесе өз ошақтарын құруға асықпайды". Екінші жағынан, біздің ойымызша, біз мұндай пессимистік болжамдар жасамас едік. Американдық әлеуметтанушы С.Херрингтің айтуынша, бүгінгі жас ұрпақтың санасы екі бағытта сипатталады. Онда алдыңғы буын мен қазіргі заман тұрғысынан аспектілер бар: «бүгінгі жастар қызықтыратын және уақытты өткізетін барлық нәрсені «X ұрпағы» ойлап тапты және шығарды. Ал Херрингтің айтуынша, «X ұрпағы» Интернет – технология саласындағы толық перспективалар мен мүмкіндіктерге қол жеткізе алмайды. Шынайы «интернет – ұрпақ», Геррингтің айтуынша, шамамен 20 немесе 30 жылдан кейін келуі керек» [4].

Қазіргі ұрпақтың көрсеткіші оның жоғары өзгергіштігі, фрагменттілігі және дүниетанымының мозаикасы, бұл оны әлеуметтік өзгерістерге бейімделетін етеді деп қорытынды жасауға болады. Y ұрпағы үшін басты құндылықтар білім және осы білімді шынайы өмірде пайдалану қажеттілігі болып табылады: «бұл өзінің негізгі ресурсы – білімді бағалайтын жоғары білімді адамдардың ұрпағы. Олар білім қоғамында дүниеге келді және бұл білімді басынан бастап қолданады. Олар ақпаратты өмір бойы саусақтарының ұшында алып жүреді». Қазіргі ұрпақ – бұл білім басты құндылыққа айналатын ұрпақ-бұл басқалардың өздеріне қатысты кез-келген ақпараттық зорлық-зомбылық пен тәлім-тәрбие туралы білетін және білмейтін білгірлердің ұрпағы. Білгірлердің бұл ұрпағы білімге ие, бірақ әрқашан қалай әрекет етуді білмейді, бұл білімді «қалай» басқаруды білмейді, бірақ бұл үшін әлеуметтік-мәдени өзара әре-

**ЖАҢА БУЫН ЖАС МАМАНДАРДЫҢ
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МҰРАТТАРЫ
ЦЕННОСТИ И ИДЕАЛЫ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ
МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ**

кеттесу тәжірибесін беретін және ұрпақтар арасындағы байланысты қамтамасыз ететін алдыңғы буынмен тығыз қарым-қатынас қажет. Жалпы мәдениеттің маңызды элементі ретінде.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. С.Г. Канатбековна «Құндылықтар философиясы. Адамгершілік бастаулары»
2. Жастар мәдениетінің ұлттық құндылықтары және оны дамыту бағыттары: <https://stud.kz/referat/show/40195>
3. Ж.К. Сағалиева «Жастарды толеранттылық құндылық негізінде тәрбиелеу»
4. Ж.Исахметұлы «Фараби трактаттарындағы білім, тәрбие және адамгершілік, гуманизм мәселелері» / А., 2010

УДК 159.923.5

**ЦЕННОСТИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ:
ЖИЗНЕННЫЕ ПРИОРИТЕТЫ УКРАИНСКОЙ МОЛОДЕЖИ**

Иваненко В.С., 3 курс, профессиональное образование (технология производства и переработки продуктов сельского хозяйства), Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев

Курепин В.М., старший преподаватель кафедры методики профессионального обучения, Николаевский национальный аграрный университет

В статье рассматриваются характеристики ценностных ориентаций как центральных компонентов психологической структуры личности; рассмотрены актуальные проблемы трансформаций ценностных ориентаций украинской молодежи в современном обществе.

Молодежь является энергичной, движущей силой, которая занимает важное место в развитии общества. Изучение ее мировоззрения, учитывая определяющую роль для будущего развития общества, является насущной проблемой. В наше время разгула вседозволенности, потери старых, непригодных для жизни ориентиров и временного духовного бездорожья, трудно переоценить значение ценностных ориентаций как условия развития личности, способной к самостоятельному и ответственному выбору.

Для индивидуума или общества ценностная ориентация это положительное или отрицательное значение объектов окружающего мира, определяется она не свойствами как таковыми, а их местом и наличием в жизнедеятельности интересов и потребностей человека, социальных отношений, критериями и методами оценки этого значения, выраженных в моральных принципах и нормах, идеалах, установках и целях [1, с.226].

Ценности тесно связаны со сферой потребностей человека, ценности являются тем феноменом, который воплощается, опредмечивается в тех или иных конкретных формах жизнедеятельности. Учитывая сказанное, становится вполне очевидным насущная не обходимость создать новую систему ценностей, которая будет служить ориентиром в воспитании молодого поколения.

Для того, чтобы формирование молодежи происходило адекватно общественным процессам, необходимо определить ее роль и место в обществе, выявить проблемы и жизненные приоритеты [2, с.39], среди которых традиционные – духовность, любовь, дружба, поиски смысла жизни, создание семьи. Не менее актуальны – здоровье, образование, общение молодежи с взрослыми и сверстниками.